

INKOOP MET IMPACT

VOORBEELDEN, TIPS EN EEN STAPPENPLAN VOOR
MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD INKOPEN MET
AANDACHT VOOR KETENVERANTWOORDELIJKHEID

Inhoudsopgave

01

02

- Fase 1: Voorbereiden opdracht: zorg voor een goede basis
- Fase 2: Doorlopen aanbestedingsprocedure: kiezen voor impact
- Fase 3: Contracteren en realiseren: maak impact zichtbaar

03

Inkooptips & verhalen van inkopers en inschrijvers

- Heigo bewijst: bedrijfskleding kan ook eerlijker en duurzamer
- Bijdragen aan een leefbaar inkomen met koffie? Dienst Justitiële Inrichting deed het
- Koffie inschrijvers Peeze en Pure Africa aan het woord
- Rob Heijink (RVO) "Inkoop is dé hefboom voor positieve verandering"
- Samenwerken van bodem tot bord: cateraar Vitam laat zien dat het kan

04

Colofon

01.

POSITIEVE IMPACT MET INKOOOP

Jij kan impact maken als publieke inkoop, aanbestede, aanbestedingsadviseur of gemeenteraadslid. Niet alleen vanwege de enorme inkoopkracht van het Rijk en andere overheidsorganisaties, maar ook omdat jouw keuzes direct invloed hebben op mensenrechten, leefomstandigheden en het milieu wereldwijd.

De beschikbaarheid van grondstoffen zoals koffie, cacao en katoen staat onder druk door klimaatverandering, uitputting van natuurlijke hulpbronnen en oneerlijke handelsverhoudingen. Deze schaarste zorgt voor sterk fluctuerende en hoge wereldmarktprijzen - en bovenal voor grote onzekerheid voor kleinschalige boeren en slechte arbeidsomstandigheden voor werknemers die deze producten verbouwen en verwerken. Tegelijkertijd neemt de aandacht voor verantwoord ondernemen toe door Europese wetgeving zoals de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) en Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD), en het groeiende

bewustzijn onder burgers, bedrijven en beleidsmakers.

Wanneer jij kiest voor een duurzamere invulling van jullie inkoop(beleid), kunnen boeren en werknemers daadwerkelijk op een menswaardige en klimaatbestendige manier ondernemen. En die duurzame keuze loont niet alleen voor de producenten. Het vergroot ook de leveringszekerheid, vermindert afhankelijkheid van schaarse grondstoffen en maakt organisaties weerbaarder tegen prijsschommelingen en de gevolgen van klimaatverandering¹. Uit onderzoek blijkt bovendien dat duurzaam werkende organisaties vaak kosten-efficiënter zijn én meer waardering krijgen van hun medewerkers². Met de update van de ISV-bestekteksten (zie pagina 5) en het MVOI Manifest is het nu aan de overheid om het verschil te maken.

Kortom: dit is het moment om als publieke organisatie het goede voorbeeld te geven. Door verantwoord in te kopen, werk je aan een toekomstbestendige keten en samenleving.

In 2009 zijn de Internationale Sociale Voorwaarden (ISV) door de Nederlandse overheid geïntroduceerd. De huidige toepassing van ISV is sinds 2017 verplicht voor aanbestedingen van het Rijk die

- boven de Europese aanbestedingsdrempel vallen
- én in een zogenoemde 'risicocategorie'³ vallen.

ISV draait om Human Rights and Environmental Due Diligence (HREDD), ofwel gepaste zorgvuldigheid: het proces waarmee organisaties risico's op mensenrechtenschendingen, slechte arbeidsomstandigheden en milieuschade opsporen, voorkomen en aanpakken. De basis hiervoor ligt in de UNGP's⁴ en OESO-richtlijnen⁵.

Het opnemen van de ISV als contractvoorwaarde is dus verplicht voor een klein deel van alle aanbestedingen, maar kunnen ook richting geven bij aanbestedingen waarvoor dat nog niet verplicht is. Ook kan ISV toegepast worden in de gunning. Wil je meer weten over het Rijksinkoopbeleid of ISV? Check dan de website van [PIANOo](#)⁶.

Wat zijn ISV?

¹ Basuki, A. (2024). Investigating the Effects of Sustainability Initiatives on Supply Chain Resilience and Performance in Indonesia. *International Journal of Supply Chain Management*, 9(1), 27 - 38.

Onderzoek: ESG-activiteiten correleren met sterkere financiële prestaties - [Duurzaam Ondernemen](#);

² Onderzoek Deloitte: belang dat consumenten hechten aan duurzaamheid neemt toe - [Duurzaam Ondernemen](#) Meerderheid Nederlandse werknemers wil duurzame werkgever - [Duurzaam Ondernemen](#)

³ Zie [PIANOo](#) voor de IMVO-risicovolle categorieën, met impact op mens en milieu

⁴ United Nations Principles on Business and Human Rights

⁵ OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen over maatschappelijk verantwoord ondernemen

⁶ [PIANOo](#), het Expertisecentrum Inkopen en Aanbesteden van de Nederlandse overheid

WAAROM HET ERTOE DOET: VEELVOORKOMENDE UITDAGINGEN IN WERELDWIJDE KETENS

In veel internationale productieketens komen nog steeds ernstige mensenrechten- en milieuschendingen voor. Zonder zorgvuldig inkoopbeleid loop je het risico om onbedoeld bij te dragen aan deze praktijken en loopt jouw eigen keten ook risico. Denk aan situaties zoals:

- Gebrek aan een leefbaar inkomen of leefbaar loon, minimumloon of extreem lange werkdagen ⁷
- Milieuschade zoals ontbossing, vervuiling en verlies van biodiversiteit ⁸
- Gebrek aan vakbondsvrijheid en collectief onderhandelen ⁹
- Gedwongen arbeid en kinderarbeid ¹⁰
- Onveilige en ongezonde werkomstandigheden ¹¹
- Discriminatie en uitbuiting ¹²
- Gebrek aan een schone, gezonde, veilige en duurzame leefomgeving ¹³

Mens en milieu zijn nauw met elkaar verbonden: waar mensenrechten worden geschonden, is vaak ook sprake van milieuschade, en andersom.

Een boer die niet eens zijn productiekosten kan dekken, zal ook niet in staat zijn om te investeren in duurzame productie. Hierdoor zal hij of zij kwetsbaarder zijn voor de gevolgen van klimaatverandering en deze negatieve impact ook in stand houden. Duurzaam inkopen met oog voor mens en milieu is dus geen luxe, maar een noodzakelijke voorwaarde voor eerlijke handel en veerkrachtige ketens.

Om inkopers te ondersteunen bij het maken van verantwoorde keuzes, heeft de Nederlandse rijksoverheid in haar eigen inkoopbeleid risicocategorieën vastgesteld ¹⁴, te weten:

1. Bedrijfskleding
2. Consumptieve dienstverlening
 - Catering, waaronder koffie
 - Grondstoffenmanagement en afvalzorg
3. Energie
4. Werkplekomgeving
5. Laboratorium
6. ICT werkomgeving Rijk
7. Datacenters
8. Connectiviteit
9. Vervoer en Verblijf*
10. Logistiek*

*2026

Deze categorieën verplichten extra alertheid op het gebied van mensenrechten en milieu. Inkopers van het Rijk, maar ook van bijvoorbeeld gemeenten, hebben hierin een sleutelrol: zij moeten due diligence uitvragen bij leveranciers en hen de negatieve impact in kaart laten brengen, beperken en – waar nodig – actief proberen te verbeteren. Zo wordt elke inkoop een stap richting een duurzamere wereld.

Organisaties die werk maken van maatschappelijk verantwoord inkopen zijn efficiënter, innovatiever en aantrekkelijker voor talent én opdrachtgevers ¹⁵. Daarbij levert het ook voordelen op voor de aanbesteder:

- Betere leveringszekerheid in geval van langdurige samenwerking met ketenpartners dankzij stabiele ketenrelaties en het actief samen aanpakken van uitdagingen en risico's
- Meer prijsstabiliteit door transparante en langdurige afspraken en minder blootstelling aan grillige wereldmarktprijzen
- Klimaat- en economische weerbaarheid door samenwerking met ketenpartners die investeren in duurzame productie en het verminderen van risico's
- Geen bijdrage aan het in stand houden van mensenrechten- en milieurechtschendingen
- Een voorbeeldrol vervullen door belasting geld op een verantwoorde manier besteden en dat ook te vragen van bedrijven.

⁷ ILO Conventies 47, 95, 100, 106, 117 en 131

⁸ European Deforestation Regulation en Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework

⁹ ILO Conventie 87 en 98

¹⁰ ILO Conventie 29, 105, 138 en 182

¹¹ ILO Conventie 155

¹² ILO Conventie 111

¹³ A/HRC/Res/48/13

¹⁴ Er is [onderzoek gedaan](#) naar de reikwijdte van ISV. Per 2026 worden de categorieën uitgebreid. Hou daarom de website van PIANOo in de gaten voor de meest actuele lijst.

¹⁵ OECD (2020), *Integrating Responsible Business Conduct in Public Procurement*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/02682b01-en>
MARTIN-ORTEGA, O. (2018). *Public Procurement as a Tool for the Protection and Promotion of Human Rights: a Study of Collaboration, Due Diligence and Leverage in the Electronics Industry*. *Business and Human Rights Journal*, 3(1), 75–95. doi:10.1017/bhj.2017.35

02.

VAN PRIJS NAAR IMPACT: STAPPENPLAN

Hoe dan? Met dit stappenplan. Publiek inkopen met positieve impact doe je niet in één keer. Dit stappenplan helpt je op weg in drie overzichtelijke fases:

- 1** Voorbereiden en verkennen
- 2** Selecteren
- 3** Uitvoeren

1 Voorbereiden en verkennen

VOORBEREIDEN OPDRACHT: ZORG VOOR EEN GOEDE BASIS

- Check of jouw organisatie het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI) heeft ondertekend, een MVOI-actieplan en/of een eigen inkoopbeleid heeft. Staat hierin ook de ketenverantwoordelijkheid of Internationale Sociale Voorwaarden (ISV) opgenomen? Nog geen actieplan? Sluit dan aan bij het [Manifest MVOI](#).
- Verken de (mogelijke) risico's van je product, dienst of levering. Check of je ISV in de aanbesteding moet toepassen. Inventariseer risico's met tools zoals de [Fairtrade Risk Map](#) of [Future Up Risicochecker](#) en zoek online naar relevante nieuwsberichten en/of onderzoek. Praat met experts, collega's, NGO's en (vooroplopende) bedrijven.
- Creëer intern draagvlak. Voer tijdig gesprekken met de opdrachtgever, inkoopcollega's (bijvoorbeeld contractmanager, duurzaamheidscoördinator en/of een collega die al ervaring met ISV heeft) en management over duurzame ambities: hoe ambitieus neem je ISV mee?

TIP: Check de [PIANOo website](#) of neem contact op met PIANOo voor hulp bij het toepassen van ketenverantwoordelijkheid en ISV.

2 Selecteren

DOORLOPEN AANBESTEDINGSPROCEDURE: KIEZEN VOOR IMPACT

Bepaal op welke manier je ketenverantwoordelijkheid en ISV mee wilt nemen in je aanbesteding: in de selectiecriteria, (sub)gunningscriteria of contractvoorwaarden. Het onderzoek 'Stimuleren Toepassing Internationale Sociale Voorwaarden (ISV) in Selectie- en Gunningcriteria' toont aan dat een combinatie van een (sub)gunningscriterium en een contractwaarde waarschijnlijk de markt meer in beweging brengt¹⁶. Communiceer je strategie in een inleidende tekst in je aanbesteding.

Kijk voor de ISV-bestekteksten (horende bij het Rijksinkoopbeleid) en inspiratie voor het toepassen van ISV in de aanbesteding [hier](#).

Selectiecriteria

Gebruik je een voorselectie? Dan kan je leveranciers vooraf toetsen op:

- een beleid op due diligence conform OESO
- deelname aan een samenwerkingsverband of keteninitiatief
- aantoonbare lange-termijn relaties met ketenpartners
- eerlijke prijzen (bijvoorbeeld met een minimumprijs en niet-onderhandelbare premie) en prijstransparantie
- onderliggende eisen van certificering of gelijksoortige bewijslast

Let op: Het UEA (Uniform Aanbestedingsdocument) toetst alleen de leverancier zelf, niet de hele keten. Vraag daarom in de aanbesteding aanvullende informatie over de keten en betrokken toeleveranciers op. Een verklaring dat er geen misstanden in de keten zijn, is niet voldoende.

De genoemde maatregelen helpen om verantwoord in te kopen, maar deze vervangen niet (alle stappen van) het doorlopende proces van due diligence.

Uitsluiting is mogelijk bij bewezen mensenrechtenschendingen¹⁷ (bijv. via klachten bij het Nationaal Contactpunt OESO-richtlijnen of gerechtelijke uitspraken).

¹⁶ [Onderzoek Stimuleren Toepassing Internationale Sociale Voorwaarden \(ISV\) in Selectie- en Gunningcriteria | Rapport | Rijksoverheid.nl](#)

¹⁷ Artikel 2.87 lid 1 sub a uit de [Nederlandse Aanbestedingswet 2012](#) gebaseerd op de [Richtlijn 2014/24/EU](#) van de Europese Unie

TIP: Stel open vragen: ‘de wijze waarop’, ‘de mate waarin’, ‘de rol van de inschrijver’. Deze helpen inzage te krijgen in de ambities en compatibiliteit van de inschrijver en ook bij het toetsen van de informatie, bijvoorbeeld:

- Hoe beperkt u vervuiling of milieuschade bij koffieproducenten in uw toeleveringsketen?
- Geef inzicht in de betaalde prijs (aan de boer of plantage) in het land van oorsprong van de groene koffie, inclusief bewijslast, en licht toe hoe deze zich verhoudt tot een leefbaar inkomen?

TIP: Toets claims door te vragen om bewijs van duurzame praktijken, contracten, prijzen en interventies. Inzage hierin geeft vaak al een indicatie en verhoogt transparantie en borging.

Gunningscriteria

Gun de aanbesteding aan leveranciers die extra inzetten op mensenrechten en milieu (overeenkomend met je ambities met het Programma van Eisen). Zorg dat (sub)gunningscriteria een hoge weging krijgen, bijvoorbeeld door een hoog aandeel van de totaalscore aan duurzaamheid te geven, een minimale score te eisen (knock-out criterium), of bij een hoge score een fictieve korting op de totaalprijs te geven.

Denk aan:

- **Transparantie in de keten:** de mate waarin producten/grondstoffen kunnen worden gevolgd tot het begin van de keten en de mate waarin risico's voor mens en milieu inzichtelijk en geprioriteerd zijn (op basis van ernst/waarschijnlijkheid).
- **Een plan van aanpak:** maatregelen om de geprioriteerde risico's te voorkomen, verminderen of verhelpen en de mate waarin deze maatregelen SMART geformuleerd zijn (bijvoorbeeld het verbeteren van verduurzaming, werkomstandigheden of inkomens).

Contractvoorwaarden

Het opnemen van ISV als contractvoorwaarde wordt ook wel ‘bijzondere uitvoeringsvoorwaarde’ genoemd. Leg vast wat er van de opdrachtnemer wordt verwacht tijdens het contract.

Denk aan:

- Uitvoeren van een proces van due diligence door de opdrachtnemer (volgens OESO-richtlijnen en UNGP's). Dit is bij het Rijk verplicht bij bovendrempelige opdrachten in risico-categorieën. Hier-

voor heeft het Rijk bestekteksten opgesteld, die voor anderen ter inspiratie kunnen dienen.

- Sociale en milieuvorwaarden in de hele keten, waaronder de beginfase (winning van grondstoffen, verbouwen van gewassen) en de productiefase (kledingfabrieken).
- Een vertaling van internationale verdragen (VN, ILO) naar concrete verplichtingen, bijvoorbeeld dat de leverancier garandeert dat er aan bepaalde normen wordt voldaan conform bepaalde ILO-conventies of VN-verdragen.

3 Uitvoeren

CONTRACTEREN EN REALISEREN: MAAK IMPACT ZICHTBAAR

- Blijf in gesprek met de leverancier. Worden afspraken nagekomen? Welke risico's zijn er en hoe worden die aangepakt? Neem hier ook afspraken over op in je contract.
- Vraag naar voortgang, plannen en concrete acties. Is de opdrachtnemer één of meerdere stappen verder in het due diligence proces, sinds het vorige gesprek? Due diligence gaat om continue verbetering, niet om perfectie.
- Deel de behaalde impact via je website, nieuwsbrief of interne communicatie.
- Verwerk resultaten in je duurzaamheidsrapportage.

Grip op de keten: wat certificering wél (en niet) doet

Om te voorkomen dat er eisen gesteld worden die inschrijvers onnodig kunnen uitsluiten, mag volgens de Aanbestedingswet (artikel 2.96, lid 2) bij het vragen naar certificaten gelijkwaardig bewijs worden geaccepteerd (bijvoorbeeld 'Fairtrade of soortgelijk'). In complexe ketens, zoals koffie, kan certificering inkopers helpen om duurzaamheidseisen concreet en controleerbaar te maken. Sommige certificaten tonen inzet op bepaalde stappen in het due diligence proces voor mens en milieu. Welke certificering past, hangt af van welke onderliggende eisen je aan een product of dienst wil stellen en of deze proportioneel zijn. Maar let op: niet alle keurmerken zijn gelijkwaardig. Kies daarom bewust voor een certificering conform de ISEAL Credibility principles¹⁸ dus een certificering die:

- **Transparante standaarden** op mens en milieu hanteert
- **Een minimumprijs garandeert**, als vangnet tegen prijschommelingen en de dekking van kosten sociaal- en milieuvriendelijke productie
- **Samenwerkt met producenten en investeert in ontwikkeling** door middel van een vaste, niet-onderhandelbare premie en het geven van trainingen over verschillende onderwerpen, zoals goed management, vrouwenrechten, kinderarbeid, milieuvriendelijke landbouwtechnieken en arbeidsomstandigheden.
- **Onafhankelijk wordt gecontroleerd** door een derde partij

Fairtrade voldoet aan al deze voorwaarden en is daarmee een betrouwbare partner voor publieke inkoop met échte impact. Certificering is een waardevolle schakel richting geloofwaardige en duurzamere inkoop, mits zorgvuldig geselecteerd en toegepast:

Wat certificering wél kan doen voor inkopers:

- Maakt duurzaamheidscriteria controleerbaar
- Helpt bij naleving van stappen uit de due diligence-verplichtingen
- Biedt onafhankelijke controle en toetsing
- Versterkt geloofwaardige communicatie richting interne én externe stakeholders

Wat certificering niet doet voor inkopers:

Er bestaat geen certificaat wat alle stappen van due diligence vervangt. Inkopers en contractmanagers blijven zelf verantwoordelijk om te beoordelen voor welke stappen een certificaat als bewijslast dient, en waarvoor aanvullende informatie van de opdrachtnemer nodig is.

Certificerende instanties zijn geen partij in leveringscontracten en dus niet aansprakelijk. Inkopers en contractmanagers zien zelf toe op de naleving van contractuele voorwaarden. Gecertificeerde partijen blijven zelf verantwoordelijk voor risicobeoordeling en passende maatregelen voor risico's in de keten.

¹⁸ [ISEAL Credibility Principles](#)

INKOOPTIPS & VERHALEN VAN INKOPERS EN INSCHRIJVERS

Heigo bewijst: bedrijfskleding kan ook eerlijker en duurzamer

Als familiebedrijf met decennia ervaring ziet Heigo bedrijfskleding niet als een product, maar als een kans om verschil te maken. Vanuit het eigen productiebedrijf Varna Confectia in Bulgarije ontwikkelt en produceert Heigo werkkleding, naast de levering van veiligheidsschoenen en PBM's. De keuze voor productie dicht bij huis is bewust: zo houdt Heigo grip op de keten en worden veilige arbeidsomstandigheden en eerlijke beloning beter geborgd.

Fair, duurzaam en circulair

Heigo staat voor een duurzaam en veilig werkend Nederland en werkt volgens drie pijlers: Fair – Duurzaam – Circulair. Fair staat voor sociale waarden en naleving van mensenrechten. Zo is Heigo aangesloten bij de Fair Wear Foundation (FWF). Dit lidmaatschap onderstreept Heigo's inzet voor sociale rechtvaardigheid. Door samen te werken met FWF, verbetert Heigo niet alleen de arbeidsomstandigheden in de eigen productieketen, maar deze deelname draagt ook bij aan een bredere beweging voor eerlijke en rechtvaardige werkomstandigheden wereldwijd. FWF toetst onafhankelijk op onder andere een eerlijk loon, veilige werkomstandigheden en het recht op deelname aan een vakbond. Hoewel Heigo merkt dat publieke inkopers wel naar dit soort initiatieven vragen, wordt er daarna weinig mee gedaan. Dat voelt oneerlijk: bedrijven die écht investeren in ketentransparantie zouden ook zichtbaarder beloond mogen worden.

Impact via publieke aanbestedingen

Een groot deel van de omzet van Heigo komt uit publieke aanbestedingen. Daar ligt dus de grootste kans om impact te maken. In de praktijk ziet Heigo wel een verschuiving waarbij in de gunningscriteria duurzaamheid steeds zwaarder meeweegt. Toch is de balans volgens Heigo nog onvoldoende. Werkelijke verandering ontstaat pas als organisaties kiezen voor samenwerking in plaats van alleen eisen opleggen.

Bij de aanbesteding van bijvoorbeeld Stedin kon Heigo concreet aantonen hoe zij bijdragen aan veilige werkomstandigheden, eerlijk loon en minder milieu-impact. Stedin informeert

haar stakeholders hierover. Maar opvallend genoeg wordt die informatie in de publieke sector vaak niet gebruikt of breed gedeeld. Heigo ziet hier een gemiste kans: de overheid zou als voorbeeld kunnen laten zien welke resultaten haar inkoop oplevert, zodat ook anderen in de markt zich geïnspireerd voelen hetzelfde te doen.

Lessen voor inkopers

Volgens Heigo ligt er werk aan drie kanten:

- Overheden kunnen hun voorbeeldrol beter pakken door successen zichtbaarder te maken, bij voorkeur onderbouwd met impactdata (LCA's en SROI).
- NGO's zouden meer invloed kunnen uitoefenen om opdrachtgevers uit te leggen waarom ketenverantwoordelijkheid cruciaal is.

- Inkopers zouden beloond moeten worden wanneer ze inzetten op partijen die verder gaan dan beloften en aantoonbaar werken aan eerlijke lonen, veilige arbeidsomstandigheden en duurzamere productie.

De kern is simpel: publieke inkoop kan enorme impact maken mits beloften niet in de la verdwijnen, maar leiden tot samenwerking en zichtbare resultaten.

BIJDRAGEN AAN EEN LEEFBAAR INKOMEN MET KOFFIE? DIENST JUSTITIËLE INRICHTING DEED HET.

Bij de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) en de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) worden jaarlijks zo'n 6 miljoen kopjes koffie uit 400 machines geschonken. Toen het bestaande koffiecontract vernieuwd moest worden, koos het Inkoopuitvoeringscentrum (IUC) van DJI voor een aanpak die verder ging dan prijs en volume. Via een Rapid Impact Contracting (RIC)-traject werd maatschappelijke impact het uitgangspunt. Niet een traditioneel bestek vol eisen, maar ruimte voor dialoog, samenwerking en gedeelde verantwoordelijkheid. DJI was hiermee één van de eerste Rijksorganisaties die RIC op deze schaal toepaste en zette daarmee een stevig voorbeeld neer van wat er mogelijk is als je duurzame ambitie verbindt aan inkoopkracht.

Van aanbesteding naar samenwerking

De samenwerking kwam tot stand tussen Maas (koffieautomaten), Koffielust (branderij) en Pure Africa (koffiebonenleverancier). Gezamenlijk leveren zij nu De Idealist: een Fairtrade gecertificeerde koffie met een herleidbare keten van boer tot beker.

Dankzij deze korte, transparante keten is duidelijk waar de betaling naar toe gaat. Openheid over marges en verdeling maakt het mogelijk om daadwerkelijk te sturen op sociale rechtvaardigheid en milieu impact.

Leefbaar inkomen en langetermijnrelaties

Een belangrijk uitgangspunt bij deze koffie is dat boeren een prijs ontvangen die bijdraagt aan een leefbaar inkomen, gebaseerd op het Leefbaar Inkomen Referentie Prijs (LIRP)-model, ontwikkeld door Fairtrade. Deze referentieprijs geeft aan wat een boer minimaal moet verdienen om in basisbehoeften te kunnen voorzien, zoals huisvesting, onderwijs en gezondheidszorg.

Daarnaast zijn er meerjarige contracten gesloten met vaste leveranciers, zodat boeren zekerheid hebben over afname en kunnen investeren

in duurzame productiemethoden. Niet alleen nu, maar ook op de langere termijn ontstaat hierdoor perspectief - en dat is cruciaal voor een structureel duurzame koffieketen.

Resultaat op de werkvloer én bij de boer:

- 100 % Fairtrade gecertificeerde koffie: De Idealist
- Transparante keten met directe impact op leefbaar inkomen
- Langdurige samenwerking met vaste leveranciers
- Duurzame productie met toekomstperspectief voor boeren
- Een navolgbaar voorbeeld van maatschappelijke inkoop in de praktijk

Deze case laat zien: duurzame impact ontstaat niet vanzelf, maar vraagt om bewuste keuzes. Door leefbaar inkomen, lange termijnafspraken en traceerbaarheid centraal te stellen, bewijst DJI dat ook binnen bestaande kaders écht verschil gemaakt kan worden - kopje voor kopje.¹⁹

VAN KENNIS NAAR KOFFIE: WAT EEN KOFFIE-AANBESTEDING DUURZAAM EN INCLUSIEF MAAKT

Onderzoekers Miriam Vreman en Maartje de Jong (Wageningen Economic Research) delen in een whitepaper hoe je met je koffie-aanbesteding duurzame impact maakt. Maartje benadrukt: "Een aanbesteding biedt dé kans om verandering in de keten te versnellen."

Drie tips uit de paper:

1. Kies voor concrete duurzaamheidscriteria

Vermijd te algemene formuleringen: met specifieke en ambitieuze gunningscriteria kunnen aanbieders met échte duurzame ambities in koffie zich beter onderscheiden.

2. Splits koffie, machines en onderhoud

Door koffie, apparatuur en onderhoud apart aan te besteden, krijgen partijen die koploper zijn op het gebied van duurzaamheid meer kans om mee te dingen.

3. Stimuleer samenwerking

Maak het mogelijk dat leveranciers van verschillende producten en services (bijv. voor koffie en onderhoud) samen kunnen inschrijven op een aanbesteding. Zorg dat de voorwaarden in de uitvraag deze samenwerking niet belemmert.

Meer weten? Alle tips lees je [hier](#) terug.

¹⁹ [Eerlijke koffie uit de machine dankzij innovatief contract - Werken voor Nederland](#)

KOFFIE INSCHRIJVERS AAN HET WOORD

Peeze

Het is tijd voor andere koffie. **Waarom? In Nederland zijn we gek op koffie, alleen is de koffie lang niet altijd lekker en zeker niet altijd toekomstbestendig. Bij Peeze bouwen we aan een koffiewereld waarin specialty coffee en toekomstbestendige ketens hand in hand gaan. Met een leefbaar inkomen voor de koffieboer, klimaatbestendige koffieplantages én een goede kop koffie als norm. Want jij verdient de lekkerste koffie, nu en in de toekomst.**

Wat zijn de belangrijkste succesfactoren voor een geslaagde aanbesteding?

- Ambitie en lef hebben om dingen anders te doen
- Commitment krijgen vanuit de organisatie voor een ambitieuzere uitvraag
- Kennis in huis hebben of halen om de juiste vragen te stellen en antwoorden goed te kunnen beoordelen
- De tijd nemen om zaken goed voor te bereiden. Ambitieuze aanbestedingen vragen meer voorbereiding dus start op tijd!

Wat is jullie ambitie voor de toekomst van aanbestedingen?

Mensen en organisaties laten zien welke positieve impact zij te weeg kunnen brengen met bewuste(re) keuzes rondom koffie. En daarmee

gezamenlijk werken aan een toekomstbestendige koffieketen.

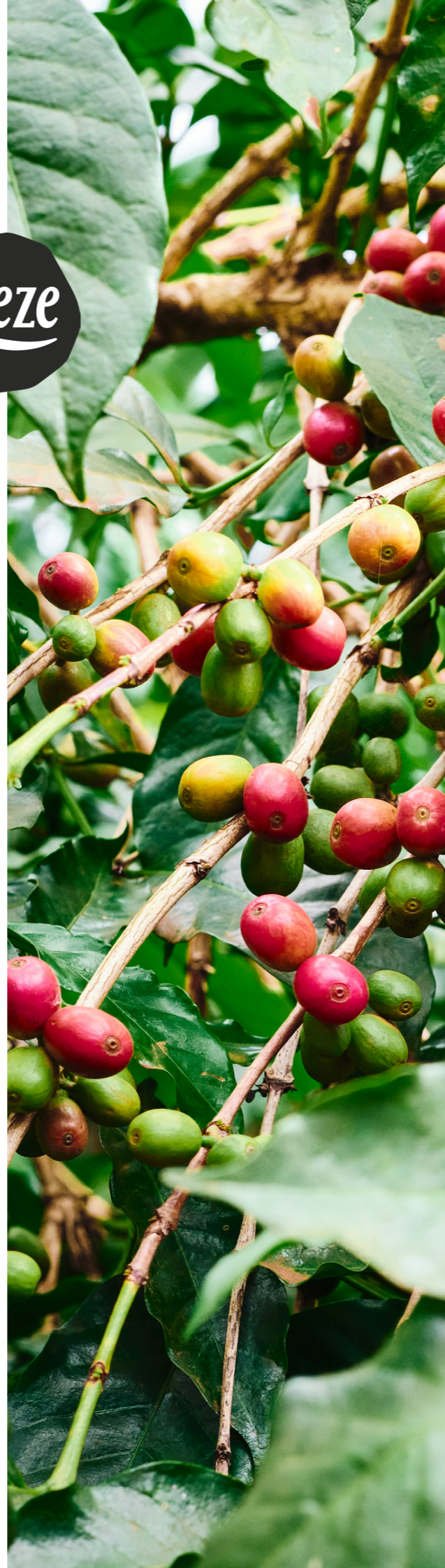
Waarmee kunnen inkopers het verschil maken om een aanbesteding écht aan positieve impact te laten bijdragen?

Leg de focus op essentiële en relevante duurzaamheid. Grootschalige armoede onder koffieboeren is veruit de grootste uitdaging van de sector en bron van veel andere misstanden zoals uitbuiting, kinderarbeid en ontbossing. Het uitvragen van een onderbouwde en controleerbaar eerlijke prijs met een leefbaar inkomen voor de koffieboer is daarmee de sleutel tot positieve impact.

Heb je nog andere tips?

Geef het MKB een eerlijke kans. Hoe? Door gunningscriteria niet alleen op omvang, prijs en volume te baseren, maar ook op innovatiekracht, duurzaamheid en ketenverantwoordelijkheid. Dat levert verrassend sterke inschrijvingen op én meer impact. Koffie lijkt zo'n makkelijk product, maar er gaat een complexe wereld achter schuil. Om inkopers en facilitair managers hierbij te helpen organiseren Peeze, Fairtrade en Future Up Nederland geregeld masterclasses rondom duurzame koffie inkoop. Benieuwd naar de volgende editie of wil je 1 op 1 advies? Neem dan contact met ons op.

Peeze

Pure Africa^{coffee}

Pure Africa

Bij Pure Africa Coffee geloven we dat elke kop koffie moet bijdragen aan een leefbaar inkomen voor koffieboeren. **Wat vanzelfsprekend zou moeten zijn, is helaas nog lang niet de norm. Boeren ontvangen vaak een prijs die te laag is om van te leven, terwijl tussenhandelaren en multinationals de grootste winsten opstrijken.**

Wij doen het anders. Pure Africa werkt rechtstreeks met 9.500 boeren in Rwanda, Oeganda en Burundi en betaalt een Leefbaar Inkomen Referentie Prijs. Deze prijs stelt boeren in staat te voorzien in basisbehoeften, te sparen en te investeren in hun toekomst. Met microkredieten stimuleren we ondernemerschap en duurzame groei. Samen investeren we in klimaatbestendige landbouw, door schaduwbomen te planten en trainingen te geven. De bomen compenseren ook onze eigen CO²-uitstoot.

Door te kiezen voor Pure Africa Coffee kies je niet alleen voor smaakvolle koffie. Je draagt actief bij aan een keten waarin we samen toewerken naar een leefbaar inkomen voor de koffieboer.

Wat zijn de belangrijkste succesfactoren voor een geslaagde aanbesteding?

Een succesvolle aanbesteding begint met een dialoog. Door vooraf actief het gesprek aan te gaan met aanbieders tijdens een marktconsultatie, krijg je waardevolle inzichten in hoe de koffiemarkt zich duurzaam kan ontwikkelen. Laat je inspireren, zowel door traditionele (koffie)bedrijven als door echte ketenveranderaars.

Gebruik deze gesprekken om samen een ambitieuze stip op de horizon te zetten. Zie de aanbesteding niet alleen

als een inkooptraject, maar als een ontwikkelproces richting duurzame impact.

Als inkoper ben je niet alleen opdrachtgever, maar ook een ontwikkelpartner. Door vertrouwen te geven aan de markt en ruimte te creëren voor gezamenlijke groei, stel je aanbieders in staat om zelf ook ambitieuzere doelen te formuleren en waar te maken.

Wat is jullie ambitie voor de toekomst van aanbestedingen?

Deelname aan aanbestedingen is van groot belang: zelfstandig of in samenwerking met partners. Alleen zo kunnen we op schaal impact maken binnen de publieke sector. De komende jaren zetten we hier actief op in. Hoe meer organisaties bewust kiezen voor eerlijke koffie, hoe sneller we samen een leefbaar inkomen de norm maken.

Waarmee kunnen inkopers het verschil maken om een aanbesteding écht aan positieve impact te laten bijdragen?

Een leefbaar inkomen voor koffieboeren moet de norm zijn en geen uitzondering. Bij Pure Africa Coffee zien we dit als het fundament voor echte verandering in de koffieketen. Vraag in de aanbesteding expliciet om een volledig transparante keten tot op boerniveau en een aantoonbare betaling van de Leefbaar Inkomen Referentie Prijs. Deze voorwaarden zijn geborgd in het Fairtrade Living Income Leader Programma.

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

Rob Heijink (RVO) “Inkoop is dé hefboom voor positieve verandering”

Rob Heijink is categoriemanager bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en is verantwoordelijk voor de Rijksbrede inkoop van koffie en catering. Een plek met invloed? Dat is het zeker, want binnen het Rijk wordt gezamenlijk ingekocht, voor alle organisatieonderdelen. Bij elkaar is dat jaarlijks goed voor 100 miljoen euro.

Wat maakt jouw werk zo impactvol?

“Met onze gezamenlijke inkoopkracht kunnen we echt de markt in beweging brengen. Door slim aan te besteden, sturen we richting duurzaamheid en innovatie. Het is mooi om te zien dat collega’s én externe partijen ons om advies vragen want dat vergroot de impact enorm. We werken ook aan nieuwe concepten: innovatie stimuleren hoort bij onze rol.”

Wat is de grootste uitdaging in jouw werk?

“Voor mij is dat de balans houden. Er zijn veel stakeholders met hoge verwachtingen, maar uiteindelijk draait het om de gebruikers en gasten. In inkooptermen heet dat de ‘beste prijs-kwaliteitverhouding’, maar ik vertaal het liever als: de beste balans tussen duurzaamheid en gasttevredenheid.”

Wat wil je inkopers meegeven?

“Durf de ruimte te benutten die er is. Inkoop hoeft geen standaardproces te zijn. Maak het creatief, daag jezelf uit, en zie hoeveel er wél kan binnen de regels. Dat maakt het werk leuker én effectiever.”

CATERAAR VITAM LAAT ZIEN DAT HET KAN

In ruim 300 restaurants bij bedrijven en onderwijs- en zorginstellingen verzorgt cateraar Vitam iedere dag lekker, gezond en duurzaam eten en drinken. Altijd volgens haar werkwijze 'Good Doing Food'. Daarvoor maakt zij bewuste keuzes, met als doel de wereld beter te maken: bewust verantwoord ondernemen. Dit zit verweven in de hele bedrijfsvoering. Om hierin het verschil te maken, zijn vooruitstrevende stappen nodig.

Niet de kortste weg, maar de juiste weg

De bewuste keuzes maakt Vitam vanuit haar voedselvisie met focuspunten zoals inkopen uit korte ketens en inzetten op regeneratieve en biologische landbouw. Els Duivenvoorden, Directeur MVO & Kwaliteit: "Onder korte ketens verstaan wij transparante ketens in Nederland. Niet regionaal, of hyperlokaal dus. Dat blijkt operationeel vaak niet haalbaar en bovendien maak je het echte verschil met teeltwijze en niet met logistieke kilometers. Het belangrijkste is dat we rechtstreeks met de boeren afspraken kunnen maken over duurzame werkwijzen en ze daar ook mee vooruit helpen. Zo kunnen we veel meer inzetten op regeneratieve en biologische landbouw. Dat draagt bij aan de biodiversiteit en bodemkwaliteit. Met gezonder en duurzamer eten en drinken als resultaat, want van een veerkrachtige en gezonde grond komen gezondere producten. Om dit te bereiken, werken we samen met Boerschappen. Door het hele versassortiment in te kopen bij de nieuwe Boerschappen-groothandel, zijn de Vitam-locaties gegarandeerd van duurzame seizoensproducten uit een transparante keten. En kunnen de boeren verder verduurzamen."

Het Land van Vitam

Om echt stappen te zetten, zijn dus goede samenwerkingen nodig. Een ander voorbeeld hiervan is het Land van Vitam: een stuk landbouwgrond in Zuid-Limburg waar een teler speciaal voor Vitam is omgeschakeld van traditionele landbouw naar regeneratief. De oogst die van dit land komt, wordt verwerkt in het aanbod op Vitam locaties in de omgeving. De teler kan deze overstap maken omdat hij vijf jaar afnamegarantie heeft gekregen van Vitam. Het kost namelijk jaren voordat de biodiversiteit en de bodem hersteld zijn en het land een goede opbrengst oplevert.

Samenwerken op papier én in de praktijk

Bij veel aanbestedingen wordt gevraagd om meetbare resultaten. Els Duivenvoorden: "Logisch, maar veel meetmethoden zijn nog in ontwikkeling. Bovendien zijn de resultaten van de verschillende meetmethoden niet altijd met elkaar te vergelijken. Het is daarom goed als aanbestedende diensten zich daarvan bewust zijn en dit eenduidig uitvragen." Daarnaast is het raadzaam als KPI's worden afgestemd tussen opdrachtgever en opdrachtnemer, in plaats van ze op te leggen. Zo werkt Vitam bij een grote overheidsinstantie samen om stapsgewijs naar de KPI's op duurzaamheid toe te bewegen. Een andere vereiste is een langetermijncontract. Els Duivenvoorden: "Er is tijd nodig om doelen te behalen. We willen gasten laten wennen én afspraken maken met leveranciers, zeker als het om het herstellen van biodiversiteit en bodemkwaliteit gaat. Zij moeten zekerheid hebben om te kunnen investeren zonder het risico te lopen dat ze ineens zonder afzetmogelijkheden zitten."

Tips van expert Roxana de Raad (Future Up)

"Ik word regelmatig ingeschakeld als 'bullshitfilter' in aanbestedingen om de juiste focus aan te brengen in duurzaamheidsdoelstellingen én om inschrijvingen kritisch te kunnen duiden."

Voor inkopers: Ga intern de dialoog om draagvlak te creëren voor het maken van positieve impact, begin met één aanbesteding of product en begin vooral op tijd om te zorgen dat alle interne ambities geborgd worden, ook in je PvE en Gunningscriteria.

Voor aanbestedingsadviseurs: Zorg dat er binnen jouw organisatie er voldoende kennis is over de keten of het product zodat je je op de juiste impact en duurzaamheidsonderwerpen richt en informatie van leveranciers ook beter kunt beoordelen. Maak hiervoor ook gebruik van externe onafhankelijke experts. Ik

ben zelf altijd bereid een kopje koffie te drinken.

Voor gemeenteraadsleden: Wees het voorbeeld en zet maatschappelijk verantwoord inkopen met aandacht voor een eerlijke prijs, mensenrechten en milieu voorop in het beleid. Met de juiste inzet van MVOI en jullie publieke koopkracht zorgen jullie echt voor duurzame marktverandering en impact.

Tips van Yme Quispel (Business Development Manager koffie bij Fairtrade Nederland)

"Sluit je aan bij de Fairtrade Gemeentecampagne en werk samen met inwoners, ondernemers en horeca aan een duurzamere toekomst."

COLOFON

SAMENSTELLING: FAIRTRADE NEDERLAND I.S.M.
FUTURE UP EN ONDERSCHREVEN
DOOR SOLIDARIDAD, CNV
INTERNATIONAAL, FAIR WEAR EN
FNV.

OPMAAK: FAIRTRADE NEDERLAND

CONTACT: INFO@FAIRTRADENEDERLAND.NL